

Referaat

SIKHISM

Koostaja: Kertu Pehlak

2006

Sikh

Pandžabikeelne sõna *sikh* on Indias tuntud kui „õppija”, see, kes usub ühte jumalasse ning käib tema õpetust ilmutavate gurude näidatud teed. Sikh usub vastavalt sikhide pühakirjale ühte jumalat ja kümmet gurut.

Sikhism

Sikhism - pühendumine gurule - on välja kasvanud hinduismist ja islamist, kuid sikhism ei ole segu neist usunditest, vaid täiesti iseseisev religioon, kuigi islami mõjusid on rohkem. Sikhism on suuruselt viies maailmareligioon. Sikhe on 23 miljonit, umbes 19 miljonit Indias, enamik Punjabis. Palju sikhe on ka USAs, Kanadas.

Sikhismile pani aluse guru Nanak (1469-1538), kes sündis Lahore lähistel Pakistanis, kes, vastandudes kastisüsteemiga, püüdis ühendada hindusid ja moslemeid. Kümnes ja viimane guru, guru Gobind Singh (1666–1708) viis 1699. aastal sisse ristimistseremoonia, andes sellega sikhidele nende identiteedi. Enne oma siitilmast lahkumist sätestas ta ka, et guru Grant Sahib jääb sikhidele lõplikuks vaimseks autoriteediks. Pühakirja koostas viies guru, Arjan Dev 1604. aastal. Sikhide pühakiri on ühtlasi maailmas ainus, mille on kirja pannud konkreetse usundi rajaja oma eluajal. Guru Arjani ajal ehitati ka sikhide kuulus Gurdwara Amritsaris – Kuldne Tempel. See on sikhide suurim usu- ja vaimne keskus.

Sikhism on monoteistlik religioon, sikhid usuvad sellesse, et vaid vaimsed olendid suudavad näha kaugemale illusioonist, nad usuvad hingede rändamise, karmasse ja reinkarnatsiooni. Usk on suunatud praktilisele elule, rõhutatakse inimkonna teenimise vajadust, sallivust ja vennalikku armastust kõige olemasoleva vastu. Sikhide gurud ei pooldanud maailmast eraldumist selleks, et saavutada lunastus. Selleni võib jõuda igaüks, kes elab ausat ja normaalset elu. Rõhutatakse optimislikku ellusuhtumist.

Amrit (sõnasõnalises tähenduses „surematu” ehk „surematuse nektar”) on magustatud püha vesi, mida kasutatakse sikhide kogudusse *khalsa`* sse vastuvõtmise tseremooniatel. *Khalsa`* le pani aluse guru Govind Singh 1699. aastal. Selle liikmetele on ette antud kindlad distsipliinireeglid ning nad peavad end väliselt eristama viie tunnusega, mis kõik algavad k-tähega. Need on: *keša* - lõikamata juuksed, mis demonstreerivad nõustumist jumala tahtega; *kangha* - kamm, mis sümboliseerib talitsetud vaimsust; *kirpan* - terasest pistoda, mis sümboliseerib valmisolekut kaitsta tõde; *kara* - terasvõru, mida kantakse randmel ning mis sümboliseerib ühtsust jumalaga ja seotust guruga; ning *kattšha* - alussärk, mis sümboliseerib moraalsel tugevust. Need, kes piiravad juukseid ja habet, on reegleid rikkunud ja neid nimetatakse “apostaatideks”.

Ristimine on kõikidele sikhidele kohustuslik. Ristimisele võib tulla igas vanuses inimene, kes tunnistab usutõdesid ja gurude ettekirjutusi. Rahvus, sotsiaalne staatus nahavärv jne pole siinjuures oluline.

Khalsa` l on sümbol - *khanda*. *Khanda* keskel asuv kaheteraline mõõk sümboliseerib usku ühteainsasse jumalasse ning koguduse kaitsmist rõhumise eest. Kaks külgmist mõõka sümboliseerivad vaimset väge ja ajalikku võimu.

India konstitutsioon kaitseb sikhe, kuulutab sikhid India ühiskonna osaks ning on eraldanud neile teatud valitsusametid ja parlamendikohad. Indias elavad sikhid tavaliselt piirkonniti, on osariike, kus neid on tänavapildis palju, on osariike, kus neid ei kohta

peaaegu üldse. Olemuselt ja käitumiselt on nad väärivad. Õpetused sisalduvad nende pühakirjas *Adigranth* ehk „Esimene raamat”, „Guru Grant Sahib”.

Olulisemad tseremooniad on sikhidel seotud sünniga, lapsele nimepanekuga, ristimise, abiellumise ja surmaga. Tähtsaim on ristimine. Kõigi nendega ei kaasne mingeid erilisi rituaale. Ainus, peamine aspekt on hümnide tsiteerimine “Guru Grant Sahibist”. Surnud kremeeritakse ning tuhk heidetakse lähimasse jõkke või kanalisse. Surnutele monumentide püstitamine on keelatud.

Sikhide abielusidemed on pühad. Ühendus sõlmitakse templis, käiakse neli ringi ümber “Guru Grant Sahibi”. Tseremoonia viib läbi sikhi vaimulik. Abielulisust ja pereelu peetakse austusväärseks, loomulikuks ja ideaalseks.

Sikhid peavad abielu mitte ainult kahe inimese, vaid ka nende perekondi ühendavaks liiduks. Abiellumisega seotud kombed - pruudi punased rõivad ja raha kinkimine - pärinevad pandžabi kultuurist. Kuna tseremoonia toimub pühakirja ees, ei peeta mingit abielulepingut vajalikuks. Ideaalset abielu on “Guru Granth Sahibis” kirjeldatud kui seisundit, milles “mehel ja naisel on kahes kehas üks hing”.

Sikhidele on keelatud kõik joovastavad ained, nagu alkohol, tubakas jne, juuste lõikamine, muslimite riitustele vastavalt ettevalmistatud liha söömine. Abielurikkumist loetakse patuks. Sikh peab teise mehe naisesse suhtuma nagu oma õesse või emasse ning teise mehe tütrele nagu enda omasse. Sama kehtib ka sikhi naiste kohta. Naistesse suhtutakse kui võrdsetesse kogukonnaliikmetesse. Nad saavad võrdsetel alustel osaleda kõikides tseremooniates. Nad ei pea kandma loori. Kaasavara ja lahutus ei ole lubatud. Keha paljastavate riide kandmist ja lihahimu ärgitavaid mõtteid peetakse häbistavateks.

Sikhe eristab tavalistest india lastest erinev turban, mida kannavad kõik täiskasvanud mehed. Selle all on tavaliselt musta värvi nn juukseid hoidev alumine turban – tihedalt ümber pea, laubapoolses osas tutti keeratud – seal on nende lõikamata juuksed. Noored ja poisikesed kannavad ainult sellist juuksehooldust.

Kuigi nii sikhid kui mittesikhidest pandžabid kõnelevad sama pandžabi keelt, kasutavad sikhid oma tähestikku, gurmukhit, pandžabid Pakistanis kirjutavad araabia tähestikus. Ilmneb, et meile harjumuspärased inimeste ühtekuuluvustunnetused nagu keel ja rahvus ei ole Aasias mitte alati kõige tähtsamad. Sõltuvalt kohast ja asjaoludest võivad esiplaanile kerkida hoopis religioon, sekt, kast või koguni veresugulusel põhinev klann. On kummaline, et samal ajal, kui sikhid on maailma üks selgemini eristuvaid ja kokkuhoidvamaid inimrühmi üldse, ei moodusta nad rahvust.

Kümme guru, sikhide juhid:

1. Guru Nanak (1469 - 539),
2. Guru Angad (1504 - 1552),
3. Guru Amar Das (1479 - 1574),
4. Guru Ram Das (1534 - 1581),
5. Guru Ardžan (1563 - 1606),
6. Guru Hargobind (1595 - 1644),
7. Guru Har Rai (1630 - 1661),
8. Guru Hari Krišen (1656 - 1664),
9. Guru Tegh Bahadur (1621 - 1675),
10. Guru Govind Singh (1666 - 1708).

Esimese guru (Nanak'i) esimene mantra:

- On olemas ainult üks jumal.
- Tõde on tema nimi.
- Tema on looja.
- Temas ei ole kartust.
- Temas ei ole vihkamist.
- Ta on ajatu ja tal ei ole kuju.
- Ta on surematu, ta on valgustatu.
- Teda saab tundma õppida tänu guru armulikkusele.

Nananki poolt antud käsud:

1. On olemas ainult üks jumal. Teeni ja palu seda ühtainsat jumalat ning ei kedagi teist.
2. Austa jumalat, tee hoolega tööd ning ole abivalmis.
3. Jumal tunneb rõõmu ausast tööst ja õiglasest eluviisist.
4. Jumala ees ei ole rikast ega vaest, musta ega valget inimest. Üksnes sinu teod näitavad, kas sa oled hea või halb.
5. Naine ja mees on jumala ees võrdsed.
6. Armasta kõiki ja palveta kõigi heaolu eest.
7. Ole inimeste, loomade ja lindude vastu hea.

Kuldtempel

Kuldtempel on sikhide kõige tähtsam pühamu, mis asub Pandžabi osariigis Amritsaris. Seal asub nelinurkse põhiplaaniga puhtaveeline tiik - nektaritiik, Amrit Sar -, kus prisked vääriskalad laisalt ringi ujuvad. Tiigi keskel on kullaga kaetud tempel Hari Mandir ehk Amritsari kuldtempel .

Sikhid tõusevad enne koitu. Pärast pesemist mediteerivad nad Jumala nimele. Neil on ka igapäevased kindlad palved. Igas sikhide templis asub aukohal pühakiri. Templit võivad külastada kõik inimesed. Enne sisenemist tuleb katta pea ja võtta jalast jalatsid. Sisenedes liginetakse Pühakirjale ja austatakse seda, seejärel võetakse sisse oma koht. Tempel on istmeteta, seal kas istutakse maas vaipadel või seistakse püsti. Iga sikhist mees või naine võib palvust või teenistust juhtida. Teenistus algab hümnide laulmisega. Palvetatakse inimkonna õitsengu eest. Kõik palved loetakse pühakirjast. Tegelikult loetakse pühakirja päev läbi, rahvas liigub templis pidevalt. Pühakiri tuuakse tseremoniaalselt hommikul välja spetsiaalsest kapist ja viiakse õhtul pidulikult sinna taas hoiule. Keset templisaali on eriline pjedestaal, kus siis ettelugeja istub. Sikhi templeid iseloomustab ka ühisköök. Seal antakse vahet tegemata ja tasuta süüa kõigile palvetajatele, palveränduritele ja külalistele. See on võrdsuse ja vennalikkuse sümbol. Toitu valmistavad vabatahtlikud. Delhi suurimas sikhi templis söödetakse päevas öeldavasti 10 – 20 tuhat inimest.

Sikhid militariseeruvad

18. sajandiks oli sünteesi otsivast rahumeelsest liikumisest olude sunnil saanud oma erilisust rõhutatav organisatsioon. Kogu järgnev sikhide ajalugu on peaaegselt märtritegude ja sõdade ajalugu. Amritsari kuldtempli sikhi muuseumis on näha vaid kaheksa pilte - kuulsate sikhide portreesid, ning maale martüüriumidest: kellel lüüakse pead maha, kes põleb elusalt, kes võitleb viimse veretilgani ülekaaluka vaenlase vastu.

Tänu spartalikule distsipliinile ja tugevale ühtekuuluvustundele suutsid sikhid luua tugeva sõjaväe, mis oli paremaid Aasias. Vastuhakk afgaanidele ning mogulivägedele oli üha söakam ning siin-seal Punjabis ja Delhi ümbruses tekkis sikhide vürstiriigikesi. Üks mees, Ranjit Singh (1780-1839), sõlmides osavalt liitlaslepinguid vürstide-väepealikega ning vallutades juurde uusi alasid, leidis end peagi tõelise impeeriumi eesotsast. Riigi pealinnaks sai 1799. aastal Punjabis suurim linn Lahore, kuigi Amritsari eriline pühadus säilis. Läänes löödi afgaanid Khyberi kuru taha, põhjas vallutati Tõitraali, Hunza, Baltistani ja Ladakhi mägipiirkonnad ning idas oldi sunnitud brittidega rahu tegema ligikaudu Sutlej jõe joonel. Peale Ranjit Singhi surma hakkas sikhi riik sisekonfliktides ning kokkupõrgetes briti sõjaväega (sikhi sõjad 1845-1849) lagunema. Ja kuigi impeeriumi iga oli üürrike, vaevu pool sajandit, elab omariiklus sikhide mälus tänase päevani.

Sikhi armee inkorporeeriti Briti eliitvägede koosseisu ning piirisõdu läänes ja põhjas peeti juba koos. Et sikhid vihkasid mogulivõimu veel rohkem kui britte, siis koos suruti maha ka esimene tõsisem inglasevastane ülestõus (Great Mutiny), mis 1857. aastal üle terve Põhja-India lõomama löi. Hilisemate sündmuste valguses tundub, et sellest jäi hindude hinge sikhidevastane okas.

Pinged eskaleerusid traagiliselt 1947. aastani, kui mõnisada relvastatud Akali religioosse partei ekstremistlikumalt meelestatud liiget ning tuhandet palverändurit sulgesid end Kuldtemplisse ning kuulutasid seal välja oma riigi. Kompromisse ei leitud ja India valitsusväed surusid ülestõusu veriselt maha. Kuldtempli kompleks sai tankitules tugevasti kannatada. Vastutasuks tapsid sikhidest ihukaitsjad 31. oktoobril peaministri Indira Gandhi, sellele järgnesid omakorda hindude ja sikhide vahelised kokkupõrked Delhis ja Punjabis, kus ligi kümme aastat väldanud pogromide käigus hukkus igal aastal mitu tuhat inimest. Sikhidele oli märku antud, et selline heterogeenne riik nagu India ei saa pretsedenti luua ja erinevate etniliste ja usuliste rühmade iseseisvusnõudmistele järele anda .

Punjabis probleem on aga Indias kõigest üks paljude seast. Sündmused, mis toimuvad selles miljardilise elanikkonnaga tuumariigis, panevad arusaadavalt terve maailma hinge kinni hoidma. Silmas pidades Jugoslaavia õppetundi, pole liitriikide jagunemine vast tõesti alati kõige parem lahendus, sest see kipub realiseeruma enamasti traagilisel viisil.

Viimased viis aastat on Punjabis jälle rahulikumalt möödunud – ühelt poolt on jõud ja teiselt poolt vaikne solvumus. Püssimehed kontrollivad Amritsari suunduvaid ronge. Kuldtemplis mängib valulik melanhoolne muusika.

Unistus oma riigist

Kui 1947. aastal äsja iseseisvunud Briti Indiat Indiaks ja Pakistaniks jagati, lootsid ka sikhid sinna vahele oma riiki – Khalistani - saada. See aga ei kuulunud lord Mountbatteni plaanidesse, liiatigi oli ilma sikhidetagi tõsiseid probleeme. Punjabis alanud närvilise migratsiooni käigus – hindud ja sikhid India territooriumile, moslemid Pakistani – hukkus veresaunades ligi miljon inimest. Tänapäeva Pakistani rahvastikust moodustavad sikhid tühise osa, India Punjabis osariigis on neid 57%. Rohkesti on sikhid veel Haryana osariigis ja Delhis.

Sikhid arvavad, et neil on suuri teeneid India iseseisvumisel ja riigi üldisel käekäigul, samal ajal aga neid ja nende usku ahistatakse. Tõesti, sikhide osatähtsus India rahvastikus on küll kõigest 2%, kuid kummalisel kombel neid turbaniga mehi lihtsalt jagub kõikjale. Räägitakse, et sikhid on India parimad farmerid – 60ndate roheline revolutsioon andis fantastilisemaid tulemusi just Punjabis, parimad sõdurid, sportlased, tehnikatundjad – olgu siis tegu takso, veoauto või Boeing 747 juhtimisega. Üheksast India alpinistist, kes 1965. aastal viienda eduka ekspeditsioonina Mount Everesti otsa jõudsid, olid kolm sikhid. Sikhide osatähtsus on ebaproportsionaalselt suur kõikidel aktiivset eluhoiakut ja edasipüüdlikkust nõudvatel aladel, sealhulgas ka India parlamendis ning valitsusasutustes.

Kasutatud kirjandus:

1. <http://wiki.zzz.ee/index.php/Sikhid>
2. <http://www.sea.ee/~ys/amritsar.html>
3. John Bowker. „Maailma usundid”, lk 84- 95